وضعیت مهارت‌های مطالعه وبرخی عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان علوم بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه

علیرضا دیدارلو، حمیدرضا خلخالی*، بهلول رحیمی، تیمور الهیاری

چکیده

مقدمه: مطالعات حاکی از آن است که علاوه بر هوش، ویژگی‌های عاطفی فراگیران و کیفیت آموزش، مهارت‌ها و استراتژی‌های مطالعه نقش ویژه و برجسته‌ای را در موفقیت و پیشرفت تحصیلی فراگیران به‌ویژه دانشجویان بازی می‌کنند. لذا این تحقیق به منظور بررسی وضعیت مهارت‌های مطالعه و عوامل مؤثر برآن در بین دانشجویان علوم بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه انجام شد.

روش‌ها: در این مطالعه توصیفی مقطعی، کلیه دانشجویان کارشناسی پیوسته و ناپیوسته علوم بهداشتی به تعداد ۳۴۰ نفر به روش سرشماری وارد مطالعه شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه ارزیابی مهارت‌های مطالعه مرکز مشاوره دانشگاه هاستون(SSAQ-CCHU) بود که پس از ترجمه و تأیید روایی و پایایی آن برای اندازه‌گیری مهارت‌های مطالعه دانشجویان به کار گرفته شد. داده‌های مطالعه با روش‌های آمار توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شد.

نتایج: میانگین و انحراف معیار نمره مهارت‌های مطالعه دانشجویان از مجموع ۲۴۰ نمره، ۲۳/۲±۱۷۲/۵ بود. ۵ نفر (۱/۲ درصد) از شرکت‌کنندگان در تحقیق مهارت مطالعه ضعیف، ۲۹۵ نفر از آنها (۸۶/۸ در صد) مهارت متوسط و ۴۰ نفر (۱۲ در صد) از دانشجویان مهارت مطالعه خوب داشتند. در بین حیطه‌های مختلف مهارت مطالعه، بیش‌ترین نمره به ترتیب مربوط به مدیریت زمان، تمرکز و حافظه بوده (در محدوده وضعیت خوب)، ولی بقیه حیطه‌ها در ردیف‌های بعدی قرار گرفتند. نمره مهارت‌های مطالعه با وضعیت مسکن خانواده‌ی دانشجویان (p=۰/۰۲ و t=۲/۱۵) و مقطع تحصیلی(پیوسته و ناپیوسته) آنها ارتباط معنادار آماری نشان داد(p=۰/۰۳ و t=−۱/۴۷).

نتیجه‌گیری: اگرچه مهارت‌های مطالعه اکثر دانشجویان مورد مطالعه در محدوده‌ی وضعیت متوسط قرار داشت ولی از وضعیت خوب و مطلوب بسیار فاصله دارد، بنابراین بهبود و توسعه مهارت‌های مطالعه در دانشجویان مستلزم طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی در این زمینه بوده و باید تمام مراکز و مؤسسات آموزشی به این امر مهم توجه نمایند.

واژه‌های کلیدی: مهارت‌های مطالعه، دانشجویان علوم بهداشتی، راهبردهای مطالعه، مدیریت زمان

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/ آذر ۱۳۹۲؛ ۱٤(۹): ۷۵۳ تا ۷٦۲

مقدمه

پدیده یادگیری یکی از مهم‌ترین مشکلات علوم روانشناسی و رفتاری است که صاحب‌نظران حوزه‌های مختلف علمی بویژه روانشناسی یادگیری و روانشناسی تربیتی را وادار به تحقیق و تفحص در خصوص عوامل تکوین، تسهیل، تداوم و پایداری آن نموده است(۱) و امروزه مهارت‌های یادگیری و مطالعه به عنوان استراتژی موجد یادگیری،

* **نویسنده مسؤول:** دکتر حمیدرضا خلخالی (استادیار)، گروه آمار زیستی و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، آذربایجان غربی، ایران. khalkhali@umsu.ac.ir

دکتر علیرضا دیدارلو (استادیار)، گروه بهداشت و پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، آذربایجان غربی، ایران. (didarloo_a@umsu.ac.ir)؛ دکتر بهلول رحیمی (استادیار)،گروه بهداشت و پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، آذربایجان غربی، ایران. (bahlol.rahimi@gmail.com)؛ دکتر تیمور الهیاری (استادیار)، گروه بهداشت حرفه ای، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، آذربایجان غربی، ایران. (allahyarit@yahoo.com)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۲/۴/۱۰، تاریخ اصلاحیه: ۹۲/۵/۶، تاریخ پذیرش: ۹۲/۵/۲۳

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-20]

قلمداد می‌شود(۲و۳). عملکرد و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان و دانشجویان در نظام آموزشی مثل فرآیند یادگیری جایگاه مهمی دارد؛ به طوری که به عنوان یک معیار کلیدی جهت قضاوت در مورد توانایی‌ها و ظرفیت‌های کلی فرد مورد توجه قرار گرفته و غالباً این توانمندی‌ها بوسیله نتایج آزمون مورد اندازه‌گیری قرار می‌گیرند. همچنین عملکرد تحصیلی فراگیران به عنوان شاخصی برای ارزشیابی کیفیت آموزش ارائه شده توسط مؤسسات آموزشی مورد استفاده قرار می‌گیرد(٤).

پیشرفت و موفقیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان و دانشجویان در سیستم‌های آموزش عمومی و عالی به دانش و کاربرد مؤثر مهارت‌های مطالعه بستگی دارد. دانشجویان توانمند نیز مثل سایر فراگیران گرفتار مشکلات تحصیلی می‌شوند که این مشکلات گاه نه به علت عدم توانایی آنان، بلکه به دلیل کمبود مهارت‌های مطالعه در ایشان است(٥). علاوه بر هوش، انگیزه، ویژگی‌های عاطفی و کیفیت آموزش، مهارت‌های مطالعه و یادگیری در موفقیت تحصیلی فرد نقش بسزایی ایفا می‌کند. برای این که مطالعه مؤثر و بازدهی آن بیشتر باشد، یادگیری این مهارت‌ها ضروری است(٦). نارسایی در مهارت‌های مطالعه و یادگیری می‌تواند به طور منفی بر دیگر مزایای محیط آموزشی و حتی بر قابلیت‌های هوشی، سلامت جسمی و روانی افراد تاثیر بگذارد. اما کارآمدی آنها می‌تواند بسیاری از نارسایی‌های احتمالی در محیطهای آموزشی و حتی انگیزش تحصیلی پایین را تعدیل یا جبران کند و حتی خود باعث افزایش انگیزش تحصیلی شود(۷، ۸).

پژوهش‌های مختلفی در نقاط مختلف دنیا در خصوص میزان استفاده از مهارت‌ها و عادات مطالعه و اثر آن بر جنبه‌های مختلف انجام شده است. پژوهش مک نامارا و پیتر در سال ۲۰۰۵ نشان داد که مهارت‌های مطالعه به عنوان یک ویژگی مهم در کنار کیفیت آموزش، هوش، انگیزش و ویژگی‌های عاطفی در موفقیت تحصیلی ایفای نقش می‌کند(۹). یافته‌های داویدسون در سال ۲۰۰۲ حاکی از این است که مهارت‌های مطالعه موجب افزایش و بهبود عملکرد تحصیلی می‌شود(۱۰). فرگی و همکاران در سال ۲۰۰۸ گزارش می‌کنند که ایجاد آمادگی مطالعه و یادگیری دانشجویان قبل از ورود به دانشگاه بر پیشرفت آنان در دانشگاه تاثیر داشته است. تاکمن معتقد است فراگیری راهبردهای مطالعه و یادگیری نقش کلیدی در ایجاد انگیزش دارد و علت بسیاری از بی انگیزگی‌ها نداشتن آگاهی لازم از راهبردهای مناسب مطالعه در موقعیت‌های گوناگون است(۱۱و۱۲).

در ایران نیز تحقیقات از این دست انجام شده است. اگرچه نتایج مطالعات ایرانی نشان می‌دهد که مهارت‌های مطالعه به عنوان کلیدی برای ارتقای موفقیت تحصیلی قلمداد می‌شود، ولی میزان به‌کارگیری آنها به وسیله دانشجویان از حد مطلوب خود به دور می‌باشد. برای مثال مطالعه حسینی و همکاران نشان داد که حدود بیش از دو سوم دانشجویان دارای مهارت‌های مطالعه کافی نمی‌باشند(۱۳). نتایج مطالعه نوریان و همکاران حاکی است که اکثر دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی زنجان در زمینه مدیریت زمان، تمرکز حین مطالعه، سرعت مطالعه، یادداشت برداری و درک مطلب عملکرد نامناسب دارند(١٤)، یافته‌های مطالعه دفتر مرکزی مشاوره دانشجویی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی بر روی دانشجویان ۲۱ دانشگاه علوم پزشکی نشان داد که بیش از ۳۲٪ این دانشجویان از فقر شدید مهارت‌های مطالعه رنج می‌برند و معدل درسی آنان نیز پایین‌تر بود(۱۵). نتایج بعضی از مطالعات انجام یافته در ایران حاکی از آن است که دانشجویان از راهبردها و مهارت‌های مطالعه به عنوان اساسی‌ترین راه‌کار برای بهبود عملکرد تحصیلی خود کم‌تراستقبال می‌کنند(۱۳تا ١٦).

لذا یکی از ضرورت‌های نظام آموزش عالی، گسترش و تقویت مهارت‌های مطالعه و تحصیلی در دانشجویان

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-20]

است. در طول دهه‌های گذشته تحقیقات گسترده‌ای در مورد مهارت‌ها و راهبردهای مطالعه در سایر کشورها به انجام رسیده اما با توجه به این واقعیت که راهبردهای مطالعه متأثر از عوامل فرهنگی است، لذا تعیین چارچوب و اصول آموزش راهبردهای یادگیری بر مبنای پژوهش‌های سایر کشورها، ضرورتاً منجر به پیشرفت تحصیلی در دانشجویان ایران نخواهدشد. از این رو بازآزمایی آن پژوهش‌ها در میان دانشجویانی که در زمینه فرهنگی متفاوت پرورش یافته اند امری ضروری است از سوی دیگر مطالعات انجام شده در ایران محدود بوده ونیاز به بررسی بیشتر در جامعه های پژوهش متفاوت می باشد. بر این اساس مطالعه حاضر به بررسی وضعیت مهارت‌های مطالعه و عوامل مؤثر برآن در بین دانشجویان علوم بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه اختصاص یافت. چنین تحقیقاتی از یک طرف به گسترش و قابلیت تعمیم یافته‌های سایر محققان کمک می‌کند، از طرف دیگر با شناخت دقیق مهارت‌های مطالعه دانشجویان و برخی عوامل موثر بر آن، می‌توان چارچوب آموزش مؤثر برای رفع کمبود مهارت‌های مطالعه را تعیین کرد.

روش‌ها

مطالعه حاضر یک بررسی توصیفی مقطعی است که با هدف بررسی وضعیت مهارت‌های مطالعه و برخی عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان مقطع کارشناسی پیوسته و ناپیوسته رشته‌های بهداشت عمومی، بهداشت محیط و بهداشت حرفه‌ای دانشگاه علوم پزشکی ارومیه انجام پذیرفت.

تعداد ۳٤۰ نفر دانشجو به صورت سرشماری وارد مطالعه شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات شامل پرسشنامه جمعیتی - اجتماعی و پرسشنامه سنجش مهارت‌های مطالعه دانشگاه هاستون Study Skills Assessment Questionnaire of Counseling Center of Houston University (SSAQ-CCHU) بود(۱۷). این پرسشنامه شامل ٦٤ سؤال بود، اما پس از ترجمه به زبان فارسی و بررسی ویژگی‌های روانسنجی آن بویژه اعتبار صوری و محتوایی آن و دریافت نظرات و پیشنهادات کارشناسان و صاحب‌نظران و عدم انطباق بعضی از سؤالات با فرهنگ ایرانی به ٤۸ سؤال تقلیل یافت. ابزار تعدیل شده مطالعه شامل هشت مقیاس کوچک بود که حیطه‌های مختلف مهارت‌های مطالعه شامل مدیریت زمان، تمرکز و حافظه، استفاده از وسایل کمک آموزشی و یادداشت برداری، تکنیک‌های آمادگی برای امتحان، سازمان‌دهی و پردازش اطلاعات، انگیزه و نگرش، خواندن و انتخاب ایده اصلی و مهارت نگارش را می‌سنجید. هرکدام از حیطه‌ها بوسیله ٦ سؤال مورد بررسی قرار گرفت. پرسشنامه با مقیاس ٥ درجه‌ای لیکرت (همیشه، بیش‌تر اوقات، بعضی اوقات، بندرت، هرگز) و به ترتیب از ٥ تا ۱ نمره گذاری شد. نمره حداقل و حداکثر برای کل پرسشنامه به ترتیب ٤۸ و ۲٤۰ و برای هر حیطه به ترتیب ٦ و ۳۰ می‌باشد. کسب نمره کم‌تر از ٥۰ درصد در هر یک از حیطه‌ها یا کسب نمره کم‌تر از ۱۲۰ از کل نمره مهارت‌های مطالعه(کل حیطه‌ها) به عنوان مهارت مطالعه ضعیف، نمره ٥۰ تا ۷٥ درصد در هریک از حیطه‌ها یا کسب نمره ۱۲۰ تا ۱۸۰ از کل حیطه‌ها به عنوان مهارت مطالعه متوسط و نمره بالاتر از ۷٥ درصد در هریک از حیطه‌ها یا کسب نمره بیش از ۱۸۰ از کل حیطه‌ها به عنوان مهارت مطالعه خوب در نظر گرفته شد.

جهت تعیین اعتبار پرسشنامه از روش بنویل(۱۸) استفاده شد. بدین ترتیب که ابتدا ابزار به فارسی برگردانده شد و جهت تعیین روایی محتوایی آن و اطمینان از دقت ترجمه عبارات، از نظرات چهار نفر صاحب‌نظر و عضو هیات علمی استفاده شد در مرحله اعتبار سنجی ابزار مطالعه به روش اعتبار محتوا با توجه به پیشنهادات ارائه شده از سوی کارشناسان بعضی از سؤالات حذف و بعضی از آنها در هم ادغام

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-20]

شدند و در مرحله سنجش پایایی ابزار نیز بعضی از سؤالات در تحلیل آیتم که موجب کاهش ضریب پایایی می‌گردید از پرسشنامه حذف شدند و پرسشنامه نهایی تدوین شد. سپس این پرسشنامه توسط دو نفر از استادان زبان انگلیسی به انگلیسی باز ترجمه شد و با نسخه اصلی آن مورد مقایسه قرار گرفت که مفاهیم یکسانی داشت. برای پایایی پرسشنامه از روش همسانی درونی استفاده گردید، بدین نحو که ابزار مزبور در فاز آزمایشی (پایلوت) در اختیار ۲۰ دانشجو قرار گرفت که شرایط مشابه با نمونه‌های پژوهش داشتند و با آلفای کرونباخ ۰/۹۳مورد تأیید قرار گرفت.

پس از تصویب طرح پژوهشی و اخذ مجوز از مسئولین دانشگاه و لیست کامل دانشجویان از آموزش دانشکده گرفته شد. سپس محقق با هماهنگی استاد به کلاس‌های آموزشی مراجعه کرده و اهداف تحقیق، چگونگی تکمیل پرسشنامه‌ها، واختیاری بودن شرکت در تحقیق برای دانشجویان تشریح شد. پرسشنامه‌ها در بین نمونه‌ها توزیع و در وقت تعیین شده تکمیل و جمع‌آوری گردید.

داده‌های طرح با روش‌های آمار توصیفی (جدول فراوانی، شاخص‌های مرکزی و پراکندگی برای نمایش فراوانی‌ها، درصدها و میانگین‌ها و انحراف معیارها برای تعیین وضعیت مطالعه در بین دانشجویان) و استنباطی (آزمون آماری t مستقل برای مقایسه میانگین‌ها) در نرم‌افزار SPSS-16 تجزیه و تحلیل شد.

نتایج

کلیه‌ی پرسشنامه‌های توزیع شده، تکمیل و تجزیه و تحلیل شد(درصد پاسخ‌دهی ۱۰۰٪). یافته‌های مطالعه نشان داد که ۲۲۶ نفر(۶۶/۵۰٪) مونث و بقیه مذکر بودند. ۲۰۷ نفر (۶۱ ٪) در مقطع کارشناسی پیوسته و بقیه در مقطع کارشناسی ناپیوسته تحصیل می‌کردند. ۲۸۸ نفر(۸۴/۷٪) مجرد و ۲۵۹ نفر(۷۶/۲ ٪) از داوطلبان مطالعه در خوابگاه زندگی می‌کردند. شغل پدر ۱۳۳ نفر از دانشجویان(۳۹/۱ ٪) کارمند و بقیه غیرکارمند و شغل مادر ۳۲۴ نفر از نمونه‌ها(۹۵/۳ ٪) خانه دار بود. بیش از نیمی از والدین نمونه‌ها یعنی ۱۸۶ نفر(۵۴/۶٪) از نظر سطح تحصیلات، بی‌سواد و کم سواد بودند. میانگین (انحراف معیار) سن دانشجویان ۲۲/۵۶(±۳/۹) و دامنه سنی آنها از ۱۸ تا ۴۱ سال بود. متوسط معدل تحصیلی کل دانشجویان ۱۵/۱۵ و دامنه معدل آنها از ۱۰ تا ۱۹ متغیر بود.

میانگین وانحراف معیار نمره مهارت‌های مطالعه دانشجویان از مجموع ۲۴۰ نمره، ۲۳/۲±۱۷۲/۵ بود. در بین حیطه‌های مختلف مهارت مطالعه، بیش‌ترین نمره به ترتیب مربوط به مدیریت زمان، تمرکز و حافظه بوده و در وضعیت خوب قرار داشت، ولی بقیه حیطه‌ها در وضعیت‌های متوسط و ضعیف مهارت‌های مطالعه قرار داشتند (جدول۱).

جدول۱: درصد فراوانی، میانگین و انحراف معیار خرده مهارت‌های مطالعه در دانشجویان

خرده مهارت	ضعیف	متوسط	خوب	میانگین و
	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	انحراف معیار
مدیریت زمان	۳ (۰/۹٪)	۱۷۳(۵۱/۹٪)	۱۶۴(۴۷/۲٪)	۲۲/۷۴±۳/۳۴
تمرکز و حافظه	۴(۱/۲٪)	۲۳۳(۶۹/۸٪)	۱۰۳(۲۹٪)	۲۲/۷۱±۳/۳۴
یادداشت برداری	۱۲(۳/۶٪)	۱۸۲(۵۴/۵٪)	۱۴۶(۴۱/۹٪)	۲۲/۳۵±۳/۹۶
آمادگی برای امتحان	۱۸(۵/۳٪)	۲۴۳(۷۲/۸٪)	۷۹(۲۱/۹٪)	۲۱±۳/۶۶
سازمان‌دهی اطلاعات	۵(۱/۵٪)	۲۱۲(۶۳/۷٪)	۱۲۳(۳۴/۸٪)	۲۲/۵±۳/۴۴
انگیزه و نگرش	۳۴(۱۰/۲٪)	۲۴۸(۷۴/۳٪)	۵۸(۱۵/۵٪)	۲۰/۲۳±۴/۲۰
مهارت خواندن	۱۴(۴/۲٪)	۲۴۷(۷۴٪)	۷۹(۲۱/۸٪)	۲۰/۷۸±۳/۷۱
مهارت نوشتن	۱۷(۵/۱٪)	۲۷۰(۸۰/۹٪)	۵۳(۱۴٪)	۲۰/۱۷±۳/۵۵
مهارت کل	۴(۱/۲٪)	۳۲۲(۸۶/۸٪)	۴۰(۱۲٪)	۱۷۲/۵±۲۳/۱۶

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-20]

میانگین و انحراف معیار نمره‌ی کل مهارت‌های مطالعه بر اساس وضعیت مسکن، در افراد با مسکن اجاره‌ای برابر ۱۶٤±۲٦/۲۱ و در افراد با مسکن شخصی برابر ۱۷۳/۳٦±۲۲/۷۱ بود که بر اساس آزمون آماری تی این تفاوت معنادار بود(p=./۰۲ و t=۲/۱۵). بر اساس همین آزمون میانگین و انحراف معیار نمره‌ی کل مهارت‌های مطالعه در مقطع کارشناسی پیوسته برابر ۱۷۰/٤٥±۲٤/۳٥ و کارشناسی ناپیوسته برابر ۱۷٥ /۸٦±۲۰/۷٥ بود که این تفاوت نیز معنادار بود(p=۰/۰۳ و t=−۱/٤۷). تفاوت میانگین نمره‌ی کل مهارت‌های مطالعه بر اساس سایر متغیرها نظیر سن، جنس، وضعیت تأهل و محل سکونت معنادار نبود. نتایج آزمون آماری تی نشان داد که میانگین نمرات دانشجویان تنها در حیطه مهارت خواندن بر اساس محل سکونت دانشجویان تفاوت معناداری دارد(p=./۰۰٤ و t=−۲/۹۱) و میانگین نمرات در سایر مهارت‌ها بر حسب این متغیر تفاوت آماری معناداری ندارد.

جدول ۲: مقایسه میانگین نمره مهارت مطالعه دانشجویان به تفکیک حیطه‌های مختلف برحسب متغیرهای دموگرافیک

متغیر	مدیریت زمان	تمرکز و حافظه	یادداشت‌برداری	آمادگی برای امتحان	سازماندهی و پردازش اطلاعات	انگیزه و نگرش	مهارت خواندن	مهارت نوشتن	مهارت کل
محل سکونت									
شهر	۲۲/۵۸±۳/۳۷	۲۲/۶۶±۳/۳۸	۲۲/۱۷±۳/۹۵	۲۰/۹۳±۳/۶۲	۲۲/۴۳±۳/۴۸	۲۰/۱۵±۴/۲۴	۲۰/۵۲±۳/۷۴	۲/۱۴±۳/۵۴	۱۷۱/۵۹±۲۳/۴۰
روستا	۲۳/۵۱±۳/۱۰	۲۲/۹۶±۳/۱۴	۲۳/۲۳±۳/۹	۲۱/۴۶±۳/۸۴	۲۲/۹۸±۳/۲۶	۲۰/۵۹±۴	۲۲/۰۹±۳/۲۹	۲۰/۳۰±۳/۶۴	۱۷۷/۱۴±۲۱/۵۵
	t=-۱/۹۲	t=-/۶۲	t=-۱/۸۳	t=-/۹۹	t=-۱/۱۰	t=-/۷۱	t=-۲/۹۱	t=-/۳۲	t=-۱/۶۴
	P=۰/۶	P=۰/۵۳	P=۰/۰۷	P=۰/۳۲	P=۰/۲۷	P=۰/۴۸	P=۰/۰۰۴	P=۰/۷۵	P=۰/۱۰
وضعیت مسکن									
خانواده/شخصی	۲۲/۸۷±۳/۲۷	۲۲/۳۹±۳/۲۰	۲۲/۴۵±۳/۸۹	۲۱/۱۱±۳/۸۹	۲۲ /۶۱±۳/۴۴	۲۰/۳۷±۴/۱۴	۲۰/۹۱±۳/۶۶	۳/۵۴±۲۰/۲۷	۱۷۳/۳۶±۲۲/۷۱
اجاره ای	۲۱/۳۹±۳/۷۵	۲۲/۱۰±۳/۷۳	۲۱/۳۲±۴/۵۴	۲۰/۱۰±۴/۲۹	۲۱/۶۵±۳/۴۲	۱۸/۷۷±۴/۵۷	۱۹/۵۲±۴/۹۰	۳/۵۸±۱۹/۱۶	۱۶۴±۲۶/۲۱
	t=۲/۷	t=۱/۱	t=۱/۵۱	t=۱/۴۷	t=۱/۴۸	t=۲/۰۳	t=۱/۹۸	t=۱/۶۵	t=۲/۱۵
	P=۰/۰۲	P=۰/۲۸	P=۰/۱۳	P=۰/۱۴	P=۰/۱۴	P=۰/۰۴	P=۰/۰۴	P=۰/۱۰	P=۰/۰۲
جنس									
مذکر	۲۲/۵۰±۳/۵۷	۲۲/۷۴±۳/۴۱	۲۲/۲۲±۴/۱۶	۲۱/۶۷±۳/۸۰	۲۳/۱۴±۳/۵۶	۲۰/۶۸±۴/۲۴	۲۱/۵۶±۳/۶۸	۲۰/۳۰±۳/۹۳	۱۷۴/۸۲±۲۳/۸۹
مونث	۲۲/۸۵±۳/۲۲	۲۲/۶۹±۳/۳۱	۲۲/۴۱±۳/۸۷	۲۰/۶۹±۳/۵۴	۲۲/۲۱±۳/۳۵	۲۰±۴/۱۴	۲۰/۴۰±۳/۶۷	۲۰/۱۰±۳/۳۵	۱۷۱/۳۵±۲۲/۷۶
	t=-/۸۹	t=۰/۱۳	t=-۰/۴۱	t=۲/۳۴	t=۲/۳۷	t=۱/۴۱	t=۲/۷۳	t=۰/۴۸	t=۱/۳۰
	P=۰/۳۷	P=۰/۴۳	P=۰/۳۳	P=۰/۰۲	P=۰/۳۲	P=۰/۱۵	P=۰/۰۰۶	P=۰/۶۲	P=۰/۱۹
سن									
<۲۲	۲۲/۶۰±۳/۵۶	۲۲/۲۷±۳/۳۷	۲۱/۷۴±۴/۱۹	۲۰/۸۱±۳/۸۵	۲۲/۲۳±۳/۶۲	۲۰/۱۱±۴/۵۱	۲۰/۵۲±۴	۲۰/۲۴±۳/۸۸	۱۷۰/۵۳±۲۵/۱۲
>۲۲	۲۳/۹۰±۳	۲۳/۲۲±۳/۲۵	۲۳±۳/۵۵	۲۱/۲۶±۲/۴۱	۲۲/۸۵±۲/۲۰	۲۰/۳۷±۳/۸۱	۲۱±۳/۳۰	۲۰±۳/۱۳	۱۷۴/۸۳±۲۰/۴۷
	t=-۰/۸۲	t=-۲/۶۳	t=-۳/۱۰	t=-۱/۱۳	t=-۱/۶۵	t=۰/۵۶	t=-۱/۴۰	t=/۴۳	t=-۱/۷۰
	P=۰/۴۱	P=۰/۰۰۹	P=۰/۰۰۲	P=۰/۲۵	P=۰/۱۰	P=۰/۵۷	P=۰/۱۶	P=۰/۶۶	P=۰/۰۹
وضعیت تاهل									
متاهل	۲۲/۷۸±۳/۳۵	۲۲/۶۰±۳/۳۵	۲۲/۳۵±۴	۲۱±۳/۵۶	۲۲/۵۹±۳/۴۷	۲۰/۳۴±۴/۲۸	۲۰/۸۳±۳/۸۰	۲۰/۳۶±۳/۵۸	۱۷۲/۹±۲۳/۳۷
مجرد	۲۲/۴۸±۳/۳۲	۲۳/۲۹±۳/۲۶	۲۲/۳۱±۳/۶۸	۲۰/۸۷±۴/۱۸	۲۲/۱۳±۳/۳۱	۱۹/۶۰±۳/۷۲	۲۰/۵۴±۳/۱۹	۱۹±۳/۲۲	۱۷۰/۳±۲۲/۰۹
	t=-۰/۶۰	t=-۱/۳۵	t=-۰/۰۸	t=۰/۳۲	t=۰/۸۷	t=۱/۱۷	t=۰/۵۱	t=۲/۴۲	t=۰/۷۵
	P=۰/۵۵	P=۰/۱۷	P=۰/۹۳	P=۰/۷۴	P=۰/۳۸	P=۰/۲۴	P=۰/۶	P=۰/۰۱۶	P=۰/۴۵
مقطع تحصیلی									
کارشناسی پیوسته	۲۲/۵۳±۳/۴۴	۲۲/۲۵±۳/۳۵	۲۱/۷۳±۴	۲۰/۸۲±۳/۸۱	۲۲/۲۱±۳/۵۶	۲۰/۲۰±۴/۳۱	۲۰/۵۵±۳/۹۲	۲۰/۱۷±۳/۸۶	۱۷۰/۴۵±۲۴/۳۵
کارشناسی نا پیوسته	۲۳±۳/۱۵	۲۳/۴۶±۳/۲۰	۲۳/۳۶±۳/۶۶	۲۱/۳۴±۳/۳۷	۲۳±۳/۲۰	۲۰/۲۷±۴	۲۱/۱۶±۳/۳۲	۲۰/۱۷±۳	۱۷۵/۸۶±۲۰/۷۵
	t=-۱/۴۷	t=-۳/۲۷	t=-۳/۷۷	t=-۱/۲۷	t=-۲/۱۲	t=-۰/۱۵	t=-۱/۴۴	t=۰/۰۱	t=-۲/۱۵
	P=۰/۱۴	P=۰/۰۰۱	P=۰/۰۰۱	P=۰/۲	P=۰/۰۳	P=۰/۸۷	P=۰/۱۴	P=۰/۹۹	P=۰/۰۳

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-20]

بر اساس آزمون آماری تی میانگین نمرات دانشجویان در حیطه‌های مدیریت زمان، نگرش و مهارت خواندن بر اساس وضعیت مسکن خانواده تفاوت معناداری نشان داد و میانگین نمرات در سایر مهارت‌ها بر حسب این متغیر تفاوت آماری معناداری نداشت. آزمون آماری تی نشان داد که میانگین نمرات دانشجویان تنها در حیطه مهارت نوشتن بر اساس وضعیت تأهل دانشجویان تفاوت معناداری دارد (p=./۰۱٦ و t=۲/٤۲) و میانگین نمرات در سایر مهارت‌ها بر حسب این متغیر تفاوت آماری معناداری ندارد. بر اساس همین آزمون میانگین نمرات واحدهای مورد مطالعه در حیطه‌های آمادگی برای امتحان و مهارت خواندن بر اساس جنس دانشجویان اختلاف معناداری داشتند (p=۰/۰۲ و t=۲/۳٤، p=۰/۰۰٦ و t=۲/۷۳) و میانگین نمرات در سایر مهارت‌ها بر حسب این متغیر تفاوت آماری معناداری ندارد. نتایج آزمون آماری تی نشان داد که میانگین نمرات دانشجویان در حیطه‌های تمرکز و یادداشت برداری بر اساس سن دانشجویان تفاوت معناداری دارد (p=./۰۰۹ و t=-۲/٦۳، p=۰/۰۰۲ و t=۳/۱۰) و میانگین نمرات در سایر مهارت‌ها بر حسب این متغیر تفاوت آماری معناداری ندارد. همچنین بر اساس آزمون آماری تی تفاوت میانگین نمرات دانشجویان در حیطه مهارت نوشتن بر اساس وضعیت تأهل دانشجویان معنادار بود(p=۰/۰۲ و t=۲/۳٤) و میانگین نمرات در سایر مهارت‌ها بر حسب این متغیر تفاوت آماری معناداری ندارد. بالاخره بر اساس همین آزمون آماری میانگین نمرات واحدهای مورد مطالعه در حیطه‌های تمرکز، یادداشت‌برداری و سازمان‌دهی اطلاعات بر اساس مقطع تحصیلی دانشجویان اختلاف معناداری داشتند (p=۰/۰۰۱ و t=-۳/۲۷، p=۰/۰۰۱ و t=-۳/۷۷، p=۰/۰۳ و t=-۲/۱۲) و میانگین نمرات در سایر مهارت‌ها بر حسب این متغیر تفاوت آماری معناداری ندارد(جدول ۲).

بحث

این مطالعه توصیفی، اطلاعاتی راجع به وضعیت مهارت‌های مطالعه و عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان علوم بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه فراهم آورد. نتایج مطالعه حاضر میانگین نمره مهارت‌های مطالعه در دانشجویان مورد بررسی را در حد متوسط نشان‌داد، این یافته با نتایج سایر مطالعات انجام یافته درنقاط مختلف کشور همخوانی دارد، به طوری که در بررسی بادله و همکاران اکثر دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی گلستان (۹۷/۵ درصد) دارای مهارت‌های مطالعه ضعیف یا متوسطی بودند(٦). یا در مطالعه فریدونی و چراغیان اکثر دانشجویان مورد مطالعه دانشکده پرستاری آبادان از عادات مطالعه نامطلوبی برخوردار بودند(۱۹). همچنین یافته‌های مطالعه حسینی و همکاران در دانشجویان دانشکده بهداشت یزد نتایج مطالعه حاضر را تأیید می‌کند(۱۳).

نتایج مطالعه نشان داد که در بین حیطه‌های مختلف مهارت‌های مطالعه، دانشجویان در خرده طبقات مدیریت زمان، تمرکز و حافظه وضعیت بهتری نسبت به سایر طبقات داشتند. بدین معنا که هر چه دانشجویان در فرآیند مطالعه و یادگیری مباحث علمی، برنامه‌ریزی زمانی داشته باشند و نیز در هنگام مطالعه تمرکز لازم را ایفا کنند، آنها در کسب اطلاعات و یادگیری موفق‌تر خواهند بود. نتایج بعضی از مطالعات این بخش از یافته‌های حاضر را تقویت و حمایت می‌کنند. برای مثال یافته‌های مطالعه حسن بیگی و همکاران نشان‌داد که مدیریت زمان که به عنوان مجموعه تکنیک‌ها برای مدیریت، برنامه‌ریزی و استفاده مناسب از زمان تلقی می‌شود، نقش اساسی و برجسته‌ای را در یادگیری و موفقیت تحصیلی بازی می‌کند و خاطرنشان می‌کند هرچه نمره این مهارت در دانشجویان بالا می‌رود، نتایج آزمون و عملکرد علمی دانشجویان بهتر می‌شود(۲۰).

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-20]

یافته‌های مطالعه نوریان و همکاران آشکار کرد که نمره میانگین خرده مهارت مدیریت زمان در مقایسه با سایر خرده مهارت‌ها بالاتربود که کاملاً با نتایج این مطالعه هم‌خوانی و سازگاری دارد(١٤).

اگرچه نتایج بعضی از مطالعات این بخش از یافته‌های مطالعه حاضر را تأیید می‌کند، ولی یافته‌های بعضی از تحقیقات نظیر مطالعه کوشان و همکاران که بر روی مهارت‌های مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سبزوار انجام شده‌است، برخلاف نتایج مطالعه ما هستند. به طوری که در بین اجزای مهارت‌های مطالعه، جزء برنامه‌ریزی و مدیریت زمان مهم‌ترین نارسایی مهارت‌های مطالعه دانشجویان سبزوار شناخته شد و کم‌ترین نمره را بدست آورد، ولی سایر اجزا وضعیت بهتری داشتند(٢١). در مطالعه بادله و همکاران، جزء مدیریت زمان کم‌ترین میانگین را داشت که با نتایج حاضر ناسازگار است(٦).

تمرکز حین مطالعه یکی دیگر از اجزایی بود که در مطالعه حاضر وضعیت مطلوبی نسبت به سایر اجزای مهارت‌های مطالعه دانشجویان داشت. به طوری که این یافته با نتایج مطالعه نوریان و همکاران در دانشجویان پزشکی دانشگاه زنجان هم‌خوانی دارد (١٤). اختلال در حافظه و تمرکز فراگیران باعث ایجاد نارسایی در یادگیری آنها در مورد اطلاعات و مهارت‌های ارائه شده در کلاس درس می‌گردد، به عبارتی می‌توان گفت که تمرکز و حافظه فراگیران به عنوان یک گلوگاه برای یادگیری قلمداد شده و راه رسیدن به یک یادگیری موفق و مؤثر را هموار می‌کند(٢٢). از آنجایی که یادگیری یک فرآیند تدریجی است، هرگونه اختلال در حفظ و به خاطر سپردن مفاهیم اولیه یادگیری ناشی از حافظه ضعیف می‌تواند موفقیت یادگیری‌های بعدی را به مخاطره بیاندازد(٢٣).

دراین پروژه علاوه بر سنجش مهارت‌های کلی مطالعه دانشجویان و هر یک از اجزای آن، سعی شد ارتباط متغیرهای دموگرافیک واحدهای مورد مطالعه با مهارت‌های مطالعه مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد. در این ارزیابی آشکار شد که در بین این متغیرها، وضعیت مسکن خانواده‌ی نمونه‌ها و مقطع تحصیلی آنها با مهارت‌های مطالعه ارتباط معنادار آماری داشت، بدین ترتیب که دانشجویانی که در منزل شخصی خانواده خود زندگی می‌کردند در مقایسه با دانشجویانی که در منازل اجاره‌ای زندگی می‌کردند، از نظر مهارت‌های مطالعه وضعیت بهتری داشته و این اختلاف از نظر آماری هم معنادار بود. به نظر می‌رسد که دانشجویان دارای منزل شخصی، امکانات و وسایل رفاهی بیشتر و آرامش روانی بهتری نسبت به دیگر دانشجویان داشته و این امر باعث به‌کارگیری بهتر مهارت‌های مطالعه از سوی آنها شده است.

از دیگر نتایج این مطالعه، مهارت مطالعه بهتر دانشجویان با مقطع کارشناسی ناپیوسته در مقایسه با دانشجویان دارای کارشناسی پیوسته است و این تفاوت از نظر آماری معنادار بود. اگرچه در بررسی متون علمی برای مقایسه این بخش از نتایج، مطالعاتی نیافتیم ولی این بخش از نتایج می‌تواند مبنایی برای تحقیقات محققین و متخصصین آموزش دانشگاه‌ها و مراکز و مؤسسات آموزش عالی باشند.

این مطالعه دچار محدودیت‌هایی مشابه با سایر مطالعات مبتنی بر پرسشنامه کتبی و خودگزارش‌دهی است و نتایج و یافته‌های آن نیز در حد دانشکده قابل تعمیم است. با این حال، بررسی حاضر وضعیت موجود مهارت‌های مطالعه و عوامل مؤثر بر آن را در بین یک نمونه از دانشجویان تعیین می‌کند، و می‌تواند مبنایی بر آزمون و بررسی مطالعات مداخله‌ای (ازنوع آموزشی) به منظور ارزیابی تاثیر آنها روی مهارت‌های مطالعه در دانشجویان و بهبود عملکرد تحصیلی آنها باشد که پیشنهاد می‌گردد توسط سایر پژوهشگران مورد بررسی و آزمون قرار گیرند.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-20]

نتیجه‌گیری

با استناد به نتایج مطالعه حاضر می‌توان به این نتیجه رسید که وضعیت مهارت‌های مطالعه دانشجویان علوم بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه بیشتر در محدوده‌ی متوسط و ضعیف است و از این مهارت‌ها به خوبی استفاده نمی‌کنند. این روند در آینده می‌تواند دانشجویان را با افت تحصیلی مواجه نماید. به‌نظر می‌رسد توجه به وضعیت اقتصادی خانواده‌ها (وضعیت مسکن خانواده) و وجود تجربیات قبلی افراد در حوزه‌ی آموزش عالی (دانشجویان با کارشناسی ناپیوسته) موجب بهبودی مهارت‌های مطالعه دانشجویان می‌گردد. همچنین برای بهبود مهارت مطالعه دانشجویان و ارتقای عملکرد تحصیلی آنها، اقدامات مداخله‌ای(برگزاری کلاس‌های مهارت‌های مطالعه برای دانشجویان از طریق مرکز مطالعات و آموزش پزشکی دانشگاه و یا دفتر توسعه آموزش دانشکده و یا در نظر گرفتن مهارت‌های مطالعه به عنوان یک واحد درسی برای دانشجویان) پیشنهاد می‌شود.

قدردانی

این مقاله برگرفته از یک طرح تحقیقاتی مصوب شورای پژوهشی دانشگاه بوده و نویسندگان بر خود واجب می‌دانند که از کلیه سروران به‌ویژه معاونت محترم پژوهشی دانشگاه که ما را در این راه با سعه صدر و با حوصله یاری فرمودند، نهایت تشکر و قدردانی خود را اعلام دارند.

منابع

1. Abdekhodaei MS, Ghafari A.[Applying study skills by students and it relation withtheir academic status]. Studies of Education and Psychology. 2010; 11(2): 211-226.[Persian]
2. Saif AA. [Introduction for learning theories].Tehran: Douran Press; 2009. [Persian].
3. Berthold K, Nuckles M, Renkl A. Do learning Protocols support learning strategies and outcomes? the role of cognitive and metacognitive Prompts. Learning and Instruction. 2007; 17(5) : 564 -577.
4. Ayodele CS, Adebiyi DR. Study habits as influence of academic Performance of university undergraduates in Nigeria. Research Journal in Organizational Psychology and Educational Studies. 2013; 2(3): 72-75.
5. Gettinger M, Seibert JK. Contributions of Study Skills to Academic Competence. School Psychology Review. 2002; 31(3): 350-54.
6. Badeleh M, hesam M, Charkazi A, Asghari S, khorsha H. Study Skills in Nursing and Midwifery Students of Golesatn University of Medical Sciences. Journal of Gorgan Bouyeh Faculty of Nursing & Midwifery. 2012; 9 (1) :34-40. [Persian].
7. Yip MCW. Differences in learning and study strategies between high and low achieving university students: A Hong Kong study. Educational Psychology. 2007; 27(5): 597-606.
8. Badeleh MT, Charkazi A, Asayesh H, Ahmadi AR, Hossaini SA.[Study skills in students of Gholestan University of Medical Sciences are a forgotten need]. Journal of Health System Research. 2012; 8(4): 643-649. [Persian].
9. MacNamara D, Penner K. First-year math students: using study skills and motivation to Predict academic success; 2005. [citd 2010 Nov 2]. available from: http://www.kwantlen.ca/__shared/assets/Math_Retention_Study2878.pdf
10. Davidson R. Relationship of study approach and Exam Performance. Journal of Accounting Education. 2002; 20(1): 29 – 44.
11. Fergy S, Heatley S, Morgan G, Hodgson D. The impact of Pre-entry study skills training Programmers on students, first year experience in health and social care Programmers. Nurse Educ Pract. 2008; 8(1): 20-30.
12.Tuckman BW. A tripartite model of motivation for achievement: attitude/drive/strategy. Paper Presented at the annual meeting of the American Psychological Association: Motivational factors affecting student achievement current Perspectives. Boston; August 1999. [citd 2013 feb Nov 9]. available from:

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-20]

http://dennislearningcenter.osu.edu/all-tour/apa99paper.htm
13. Hosseini MH, Ahmadieh MH, Shavazi MA, Farsani SE. [Study Skills in Bachelor Students in the School of Public Health, Yazd, 2006]. Strides in Development of Medical Education.2009; 5(2): 88-93. [Persian].
14. Nourian A, Shah Mohammadi F, Mousavi Nasab SN, Nourian A. [Study Skills and Habits of the Students in Tehran Islamic Azad University of Medical Sciences in the Academic Year 2008-2009]. Strides in Development of Medical Education. 2010; 7(2): 104-11. [Persian]
15. Central office of student counseling related to Ministry of Health and Medical Education. [Improving study skills and effective factors on learning].Tehran: tebb and tazkiye Press; 2001.[Persian]
16. Haghani F, Khadivzade T. [Effect of workshop of study and learning skills on study and learning strategies of students]. Iranian Journal of Medical Education. 2009; 9(1): 31-40.[Persian]
17. University of Houston-Clear Lake. Study Skills Assessment Questionnaire. [citd 2013 Nov 9]. available from: http://prtl.uhcl.edu/portal/page/portal/COS/Self_Help_and_Handouts/study_skills_questionnaire
18. Banville D, DesrosiesP,Genet-volet Y. Translating questionnaire and inventories using a cross-cultural translation technique. Journal of teaching in Physical Education. 2000; 19: 374-7.
19. Fereidouni Moghadam M, Cheraghian B. [Study Habits andtheir Relationship with Academic - Performance among Students of Abadan School of Nursing]. Strides in Development of Medical Education. 2009; 6(1): 21-8.[Persian]
20. Hassanbeigi A, Askari J, Nakhjavanie M, Shirkhodad S, Barzegar K, Mohammad R, et al.the relationship between study skills and academicPerformance of university students.Procedia - Social and Behavioral Sciences. 2011; 30: 1416 – 1424.
21. Koshan M, Heidare A.[Survey of study habits in students of Sabzevar College of Medical Sciences]. Sabzevar College of Medical Sciences. 2006; 13: 185-9. [Persian]
22. Gathercole SE, Lamont E, Allowayt P. Working memory in the classroom. In: Pickering S editors.Working memory and education. Oxford : Elsevier; 2006: 219–240.
23. AllowaytP,Alloway RG. Investigating the Predictive roles of working memory and IQ in academic attainment. J Exp ChildPsychol. 2010; 106(1): 20–29.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-20]

Study Skills and Factors Influencing it among Health Sciences Students of Urmia University of Medical Sciences

Alireza Didarloo[1], Hamidreza Khalkhali[2], Bahlol Rahimi[3], Timour Allahyari[4]

Abstract

Introduction: *Studies show that in addition to intelligence and emotional characteristics of learners as well as quality of education, study skills and strategies play an important role in learners' academic achievement especially for university students. The aim of this study was to investigate study skills and factors influencing it among health sciences students of Urmia University of Medical Sciences.*
Methods: *In this descriptive cross sectional study, 340 health sciences students were selected using census. Data was collected via Study Skills Assessment Questionnaire of Counseling Center of Houston University (SSAQ-CCHU). After the questionnaire was translated and its reliability and validity was confirmed, it was used to assess students' study skills. Data was analyzed using descriptive and inferential statistics.*
Results: *Mean score and standard deviation of study skill scores were 172.5±23.2 out of 240 among students under investigation. Study skills were reported to be weak among 5(1.2%), moderate in 295(86.8%) and good among 40(12%) students. Among different areas of study skills, the highest scores respectively belonged to time management, concentration, and memory that were considered to be in the good level, and other areas were put in subsequent levels. Moreover, there was a significant positive correlation between study skills scores with students' family accommodation status (p=0.02, t=2.15) and their academic level (p=0.03, t=1.47).*
Conclusion: *Although study skills for majority of participants showed a moderate level, but it was far behind good/desirable level. Therefore, improvement and promotion of study skills among university students require for designation and implementation of educational programs regarding study strategies and to be considered by academic institutes and education centers.*

Keywords: Study Skills, Students of Health Sciences, Study Strategies, Time Management.

Addresses:
[1] Assistant Professor, Department of Health and Community Medicine, Faculty of Medicine, Urmia University of Medical Sciences, Urmia, Iran. Email: didarloo_a@umsu.ac.ir
[2] (✉) Assistant Professor, Department of Biostatistics and Epidemiology, Faculty of Health, Urmia University of Medical Sciences, Urmia, Iran. Email: khalkhali@umsu.ac.ir
[3] Assistant Professor, Department of Health and Community Medicine, Faculty of Medicine, Urmia University of Medical Sciences, Urmia, Iran. Email: bahlol.rahimi@gmail.com
[4] Assistant Professor, Department of Occupational Health, School of Health, Urmia University of Medical Sciences, Urmia, Iran. Email: allahyarit@yahoo.com

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-20]